

RAIJA SOLLAMO & MIKA S. PAJUNEN (TOIM.)

Kuolleenmeren kadonnut kansa: Qumranin kirjoituksia. Helsinki: Gaudeamus 2015. 422 s.

Vuoden 1947 jälkeen Kuolleenmeren lähistöltä löydetystä muinaisista käsikirjoituksista on totuttu puhumaan Qumranin teksteinä. Kyse on laajasta kokoelmasta, joka näyttää suurelta osin liittyvän Kuolleenmeren luoteisrannalla Qumranissa toimineeseen yhteisöön. Tämä yleinen luonnehdinta selittää tässä arvioitavan teoksen nimekkeen. Kyse on kirjoituksista, joita edellä mainittu yhteisö, kutsuttakoon sitä Kuolleenmeren kansaksi, on käyttänyt. Kansa saattaa tosin antaa yhteisöstä liian suurellisen kuvan, koska se ei koskaan ollut valtavan kokoinen. Edelleen, kun nimeke puhuu Qumranin kirjoituksista, on lukijan hyvä tietää, että käännökset perustuvat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta juuri Qumranista löydettyihin teksteihin. Kokoelmaan sisältyy käännös *Damaskon kirjasta* siinä muodossa kuin se on säilynyt Kairon Genizassa. Tämä teksti edustaa siksi useita satoja vuosia nuorempaa käsikirjoitusainestoa kuin muut käännetyt tekstit. Tämä ei varsinaisesti käy kirjasta ilmi, ellei lukija tiedä, mitä ovat *Damaskon kirjan* kaksi eri versiota (A ja B), jotka mainitaan käännöksen alkuun liitettyssä alaviitteessä.

Maamme Qumran-tutkijat ovat jo pidemmän aikaa tuottaneet suomennoksia Kuolleenmeren käsikirjoitusten sisältämistä teksteistä. Nyt arvioitava teos on kolmas kokoelma, jossa suomennoksia on julkaistu. Ensimmäinen ilmestyi 1991 ja toinen kuusi vuotta myöhemmin. Uusissa laitoksissa (1997, 2015) valikoimaan on lisätty uusia suomennoksia. Kokoelma sisältää 48 suomennosta, joista peräti 35 ilmestyy nyt ensimmäisen kerran. Kokoelma on siis laajentunut huomattavasti ja antaa kattavan kuvan Qumra-

nista ja sen ympäristöstä löydetystä teksteistä.

Teos sisältää paitsi käännökset, myös yleisen johdannon ja erilaisten tekstiryhmien esittelyt. Erityisesti jälkimmäiset ansaitsevat tulla huomioiduksi, sillä niissä valoteetaan paitsi itse tekstejä myös niiden käyttöä ja merkitystä. Tämä tehdään käyttämällä hyväksi fiktiivistä hahmoa, Jaakob ben Elieseriä. Esittelytekstit seuraavat Jaakobin tietä Jerusalemilaisesta esseelaisperheestä Qumranin yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi.

Käännökset on jaoteltu kahdeksaan ryhmään: sääntökokoelmat, Tooran määräyksiin ja puhtaussäädöksiin liittyvät tekstit, viimeisiä aikoja kuvaavat tekstit, pyhien kirjoitusten kommentaarit, Tooran ja profeettojen jatkokäsittelyyn liittyvät tekstit, runous, viisaus sekä ryhmä muita tekstejä. Jaottelu poikkeaa osittain edellisten suomennoskokoelmien jaottelusta ja perustuu kokoelman laajentumiseen.

Jeesuksen ajan juutalaisuudesta kiinnostunut lukija saa johdannosta ja esittelyteksteistä paljon kiinnostavaa tietoa, mutta uuden kokoelman selkeänä heikkoutena on pidettävä sitä, että varsinaisiin käännöksiin liitetyt tieteelliset johdannot puuttuvat kokonaan. Kun edellisissä kokoelmissa kääntäjät esittelivät tekstejä ja niihin liittyviä kysymyksiä, uudessa kokoelmassa näin ei enää tehdä. Johdannossa tosin luvataan, että tutkijoille julkaistaan laitos, johon tieteelliset johdannot tulevat sisällymään.

Yleisjohdannon mukaan käännökset on pyritty laatimaan ”hyvälle ja sujuvalle suomen kielelle” (s. 22). Tämä on osoittautunut haasteeksi. Kokoelmaan kuuluu käännöksiä, joilla on pitkä historia aina 1980-luvun lopulta alkaen. Vuosikymmenten kuluessa käännösperiaatteet näyttävät muuttuneen, eikä kaikissa teksteissä ehkä ole alun perin pyritty hyvään ja sujuvaan kieleen, vaan on pikemminkin koetettu ilmaista tekstien sisältö niin sanottujen fi-

lologisten käännösten avulla. Näin tekstissä on käytetty esimerkiksi nykykielessä harvinaisia muotoja, kuten monikon kolmannen persoonan imperatiivia (”tuokoot”, ”yhdistäkööt”). Samoin on päädytty käyttämään persoonapronomineja niin, ettei niiden korrelaatti ole aina näkyvässä. Lukija joutuu siksi mielessään täydentämään sen. Mielestäni tällainen koettelee hyvän ja sujuvan kielen rajoja. Yksi esimerkki riittää osoittamaan, mistä on kyse. Kokoelman ensimmäinen käännös, *Yhdyskuntasäännön* suomennos, alkaa näin: “[...] Yhdyskunnan sääntö. Heidän tulee etsiä Jumalaa kaikesta sydämestään ja kaikesta sielustaan ja tehdä sitä, mikä on hyvää ja oikeaa Hänen edessään.” Suomenoksen lukija pohtii mielessään, keitä ovat nuo alussa mainitut ”he”. Onko kyse yhteisön jäsenistä vai kenties vasta jäseniksi pyrkivistä, kuten Jaakob ben Elieseristä? Esimerkiksi indefiniittiproniminin käyttö olisi luultavasti tuottanut huomattavasti sujuvamman ilmaisun: ”Jokaisen tulee etsiä Jumalaa kaikesta sydämestään ja sielustaan.” Vasta seuraavan kappaleen alku ”Tuokoot he armoliittoon kaikki, jotka vapaaehtoisesti pitävät Jumalan käskyt” (huomaa käytetty imperatiivi) näyttää paljastavan suomennoksessa käytetyn tulkinnan. Kyse on yhteisön jäsenistä, ei siihen pyrkivistä.

Suomennoksen takana olevan heprealaisen tekstin tarkastelu paljastaa, että *Yhdyskuntasäännön* suomennoksessa seurataan aivan tietynlaisia, joskin ymmärrettävää, tulkintaa. Heprealainen teksti alkaa nimittäin sarjalla lauseita, joiden predikaattina on ל + infinitiivi: לָרוּשׁ אֵל בְּכוֹל לֵב וּבְכוֹל נַפְשׁ לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב. Sellainen voi ilmaista välttämättömyyttä tai velvollisuutta, ja tulkinta sopii hyvin sääntötekstiin. Koska tekstin tulkinta on muutenkin tehty näkyväksi käännöksessä, olisi mielestäni alkuun voinut myös täydentää tulkinnanmukaisen subjektin: ”Yhteisön jäsenten tulee etsiä Jumalaa kaikesta sydämestään.”

Yhdyskuntasäännön alku on samalla esimerkki siitä, mitä suomennokselle on tehty edellisen julkaisun jälkeen. Pyrkimys sujuvuuteen on tarkoittanut tieteellisestä tarkkuudesta tinkimistä. Edellisessä suomennoksessa käytetään hakasulkuja osoittamaan sellaisia sanoja, jotka perustuvat tutkijoiden tekemiin päätelmiin käsikirjoituksen tuhoutuneissa kohdissa. Nyt hakasulut on jätetty kokonaan pois, mutta tekstiä ei. Se on vahinko, koska suomennos antaa lukijalle liian optimistisen kuvan siitä, miten hyvin tekstit ovat muinaisissa käsikirjoituksissa todellisuudessa säilyneet. Myös edellisissä suomennoksissa olleet rivinumerot on jätetty pois. Nyt tekstissä osoitetaan vain käsikirjoituksen palstojen alut roomalaisia numeroita käyttäen.

Suomennoksia muokattaessa ei ole tyydytty vain kevyeen kieliasun parantamiseen, vaan itse käännösten sisältöönkin on puututtu. Niinpä esimerkiksi *Tooran määräyksiä* -kirjoituksen alusta (s. 98) on uudessa suomennoksessa jätetty pois tekstiä, joka oli mukana edellisessä käännöksessä. Poisjätetty osa kattaa tekstin alussa olleen kalenteriosan meille säilyneet jaksot miltei kokonaan. Samalla on jätetty pois olennaiselta vaikuttava tieto siitä, mitä kalenteriosan päättävät lauseet konkreettisesti tarkoittavat. Tekstissä sanotaan, että kahdennentoista kuukauden kahdeskymmeneskahdeksas päivä on sapatti. Tätä tietoa seuraa lause ”Sen jälkeen lisätään sunnuntai, maanantai ja tiistai.” (s. 98) Merkitys jää käännöksessä hämäräksi, koska lukija ei tiedä, että mainitut kolme päivää tarvitaan pitämään kalenterin päivät paikallaan. Idea on käyttää kalenteria, jossa jokainen vuosineljännes alkaa keskiviikosta. Viime kädessä on kyse sapatien ja muiden juhlien paikallaanpysyvyydestä vuodesta toiseen. Jos kalenteria ei yritettäisi kiinnittää paikalleen, suuria juhlia alettaisiin ennen pitkää viettää vääränä aikana.

Uusien ja vanhojen käännös-

ten välillä näyttäisi siis olevan eroja. Jossain määrin kyse on siitä, että eri kääntäjät kääntävät hieman eri tavoin, mutta osittain käännösoperiaatteita on muutettu. Tämä näkyy muun muassa terminologiassa. Kun vanhoissa suomennoksissa käytettiin termiä vanhurskas, ainakin osassa uusia käännöksiä sen tilalla on oikeamielinen (esim. s. 226).

Aiemmista kokoelmista poiketen uuteen kokoelmaan on sisällytetty kolme lyhyttä ”raamatullista” tekstiä. Kaksi niistä on peräisin ns. Muikaillusta Pentateukista (*4Q Rewritten Pentateuch*) ja yksi erästä Samuelin kirjojen käsikirjoituksesta. Näissä tapauksissa Qumranin tekstin ohessa annetaan myös vuoden 1992 virallisen suomennoksen teksti. Näin lukija voi nopeasti nähdä, kuinka tekstit poikkeavat toisistaan. Näitä kolmea katkelmaa edeltävä johdantoluku vihjaa erääseen yleisempään ongelmaan, joka Qumranin tekstilöytöjen myötä on herännyt. Qumranin löytöjen yhteydessä on varsin paljon raamatullisia tekstejä sekä meidän tuntemamme Raamatun tekstiin perustuvia kirjoituksia, joiden tekstiä on muokattu eri tavoin. Samalla on käynyt ilmi, että käsite ”Raamattu” sopii varsin huonosti Qumranin tekstien yhteyteen. Näyttää nimittäin siltä, ettei yhteisö ymmärtänyt Raamattua – jos he tällaista käsitettä edes ajattelivat – samalla tavoin kuin me. Yhteisön jäsenet saattoivat pitää pyhinä sellaisia tekstejä, joita me emme pidä pyhinä. Pyhien tekstien sanamuotoja voitiin muokata ja silti tekstien pyhyys säilyi. Esitelytekstissä Jaakobin annetaan pitää Mukailtua Pentateukkia samana tekstinä kuin ”varsinaista” Pentateukkiakin. Tämän jakson kohdalla muuten loppuviitteiden numerointi muuttuu epäloogiseksi: 30, 32, 33, 35, 31, 34, 36. Tämä kertoo toimitustyön inhimillisestä puolesta.

Kaikkiaan teos vastaa hyvin tarkeitustaan. Se tarjoaa huomattavan määrän uusia tekstejä suomennoksina ja mahdollistaa Qumranin yhteisön elämään ja ajatteluun tutus-

tumisen myös niille, jotka eivät lue tekstejä niiden alkukielellä. Kokoelman huomattava laajennus tarkoittaa, että tämä teos korvaa edelliset suomennokset. Kunhan toimittajat ja kustantaja vielä julkaisevat johdannossa luvattun tutkijoille suunnatun laitoksen, meillä on käytössäme erittäin hyvä apuneuvo Qumranin teksteihin perehtymiseen.

SEPPO SIPILÄ
TEOL. TRI., ESPOO

CHRISTOPH HEILIG
Hidden Criticism?
The Methodology
and Plausibility of the
Search for a Counter-
Imperial Subtext in
Paul. Wissenschaftliche
Untersuchungen zum
Neuen Testament, 2. Reihe
392. Tübingen: Mohr
Siebeck 2015. 199 s.

Christoph Heiligen teos liittyy viime vuosikymmeninä nousseeseen tutkimustrendiin, jossa Uuden testamentin tekstien poliittiseen aspektiin on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Heilig on tohtoriopiskelija Giessenin yliopistossa Saksassa. Hänellä on läheiset yhteydet St. Andrews'n yliopistoon Skotlannissa, mikä teoksessa konkreettisesti näkyy N. T. Wrightin vaikutuksena.

Uuden testamentin tutkimusta on pitkään leimannut tekstien uskonnollisen sanoman eristäminen poliittisesta ympäristöstä. Vaikka historiallinen raamatuntutkimus on ohjelmallisesti korostanut tekstien tulkintaa niiden aikalaiskontekstissa, pietistinen ja sekularistinen jaottelu uskontoon ja maalliseen elämäänpiiriin on kaventanut näkökulmia myös tutkimuksessa.

Uudella tutkimustrendillä on toki eräitä varhaisempia edeltäjiä, kuten Adolf Deissmann, jonka *Licht vom*